

Engelskan – ett kolonialt val

Jag är bedrövad, arg och kamplysten!. Aldrig under mitt relativt långa liv har min identitet som finlandssvensk i Finland varit ifrågasatt. Hur många gånger har jag inte upptäckt att den engelska man försöker tala med mig (då det upplevs att mitt första språk inte är finska) visar sig vara mycket sämre än den svenska som samma person ändå talar när ett tvång inträder. Oviljan att tala svenska med en annan finländare är, som jag här definierar det, en kolonial handling, ett sätt att söka sig in i en kolonial frizon (en slags 'rotten English') där man slipper hantera alla de historiska laddningar som ligger och pyr i det finländska (och nordiska) samhället vad gäller innehåll i språkval. Språk är ju aldrig bara ett mekaniskt redskap för kommunikation; det är mycket mera än så.

Och för att fortsätta skildringen av Finland idag för en finlandssvensk. Ansvarig minister med säte i det alltmer reaktionära Centerpartiet driver (givetvis med statsminister Vanhanens medverkan) ett administrativt reformförslag som, om det realiserades, skulle separera karlebysvenskarna (i norra svenska Östbotten) från det kulturella och språkliga sammanhang med landskapet i söder som gällt här sedan Jesu Kristi födelse – och förmodligen längre. Det är ett av många beslut som nonchalerar överenskommelser mellan stat och kommun om vår rätt till det egna konstitutionella språket. Inte märkligt att Sannfinländarnas ungdomsförbund (motsvarar Sverigedemokraterna) nyligen förslog att svenskan i Finland borde fräntas sin statsbärande position och placeras i paritet med bl a teckenspråk. De har vind i seglen! På olika områden (skola, hälsovård, polismyndigheter, etc) försämras eller fräntas helt och hållet de strukturer som hitintills garanterat svenskspråkig service.

Samtidigt pågår en annan samverkande process: det successiva inträdet i engelskan som ett slags *lingua franca*, en kolonial manöver som liknar det brittiska imperiets språkpolitik och dess efterverkningar. Det är dessa likheter jag skall diskutera senare i detta inlägg.

I ett Finland EU-vänligt, globaliseringslystet och anglofoniskt till oigenkännlighet har engelskan mer än i något annat land i Norden blivit ett slags mytiskt språk som, även om kunskaperna i det är de sämsta i Norden, åtnjuter en acceptans likt himmelsk manna med inslag av någon slags märklig drog. Och det är inte kaffe eller vodka! Det faktum att halva finländska regeringen talar engelska med sina (riks)svenska kolleger, att (riks)svenska journalister vid möte med finskspråkiga människor på gator i Helsingfors inleder samtalet på engelska, att finlandssvenskan nedmonteras (som vi såg), och att det nu finns förslag att ett nordiskt nätverk för kulturarbetare/ forskare (DINO) skall internt kommunicera i också första hand på engelska är delar av samma pågående koloniala process. Jag för min del förespråkar den nordiska mångfalden, där vi i alla sammanhang 'börjar' på vårt eget språk! Eller väntar vi på och medverkar till att den nordiska författaren väljer engelska som sitt språk! Av praktiska skäl!

Jag vill då förklara mera ingående (dock förblir det kort) vad det koloniala dilemmat består av och på vilket sätt det präglar beteenden i Norden. Jag tar exempel ur mitt eget forskningsfält: afrikansk kultur/litteratur, kolonial-postkolonial. Den 'första' generationen afrikanska författare (oftast utbildade vid västerländska missionsskolor och universitet) som gjorde anspråk på en publik utanför sitt språkområde valde att skriva på de koloniala språken. Det kom att betyda flera saker: ett förtunnat, tillrätta lagt språk som illa representerade den värld och den 'världsbild' som genererat dem; en anpassning till västerländska retoriska och litterära konventioner som även den förvred den afrikanska

'verkligheten'; parallella självöversättningar som förvandlade texten till en manuell etnografisk skröna för den oinvigde västerländske läsaren, o.s.v. Västerlandet hade fått sitt och var ännu en gång nöjt! 'Se Afrika kan skriva, fast det är ju inte så bra!' Och på vägen fortsatte kolonialiseringen och exotiseringen av kontinenten. Standardiseringen av afrikanska språk fördröjdes och därmed även medialiseringen av det grafiska samtalet. Fast även det fick som resultat att ett hänfört Västerland rusade till för studera muntlighet, dans, och konst. Eller vad det trodde vara muntlighet, dans, och konst.

Men det andra fanns även i Afrika från början. Insikten att detta samspel med ett väst i själva verket var en fortsättning och förstärkning av de koloniala banden, trots att kolonialisterna hade rest hem. Man förstod att engelskan 'för hem' Afrika, att 'harmattan' blir 'winter', att det organiska samspelet mellan olika kulturella uttryck spjälks upp i språkmötet, att anpassningen gentemot den västerländske läsaren kunde vara förödmjukande. Och i ett längre perspektiv ett otal domänförluster, bland dem förlusten av afrikanska språk. Så 'enough is enough'. De kenyanska författaren Ngugi wa Thiong'o kom att bli den främste förkämpan för användningen av det lokala på alla plan som inringar och omringar språk. Skriv och tala ditt eget språk var (och är) hans budskap. Han skriver sedan länge på kikuyu och alltfler afrikanska författare följer i hans spår.

Jag har min syn klar vad gäller språkval (i offentliga sammanhang) inom Norden. Vi skall tala och skriva våra egna språk när vi träffas/umgås/grälar/ inom våra institutioner och de som vill komma till oss och tala med oss skall veta detta, lära sig nordiska språk och när detta inte kan ske, hitta och använda tolk. Och vi kan använda tolkar mellan oss också, om så behövs. På så sätt behåller vi vår egen integritet. Att argumentera för engelskan som ett 'first-aid language', 'hjälpsspråk', 'apukieli' i ett nordiskt forskarutbyte är i varje fall för mig stötande och bisarrt. Det

må sedan även vara okunnigt. Det finns ingen 'länk' som står fri.

Raoul J. Granqvist

4 november 2009